

Manifest

Naar een partijloze DEMOCRATIE

*Namens de beweging
Democratische Lente*

Verantwoording

Het wordt spannend. We gaan in maart 2017 naar de stembus. De verkiezingen kennen drie hoofdkenmerken:

1. Een ongekend aantal politieke partijen heeft zich ingeschreven bij de Kiesraad. Met name op de kleinrechtse en populistische flank is versnippering te zien.
2. De Nederlandse democratie staat meer en meer onder spanning: veel nieuwe partijen en bewegingen willen een grondige hervorming van de politiek.
3. De toon van het gesprek (het debat) wordt ongekend fel en soms grof. Het is hard tegen hard.

Democratische Lente is van oordeel dat deze gegevens elkaar kunnen tegenwerken. Het oprichten van weer een politieke partij om de partijdemocratie af te schaffen of fundamenteel te wijzigen is onverstandig. Lijkt op "fighting for peace".

Om een systeem te veranderen moet je qua denken en handelen uit het systeem stappen.

Het doel van Democratische Lente is de bestaande discussie aan te jagen over de fundamenteën van onze democratie. De kernvraag is:
Willen we een democratie of niet?

Wanneer een samenleving werkelijk voor democratie kiest moet die democratie ook compleet en consequent worden ingevoerd. Dan dient de *demos* (de bevolking) de koers van het landsbeleid uit te zetten.

Indien een samenleving geen democratie wenst moeten de democratische instituties verwijderd worden. Dan kan de besluitvorming worden overgelaten aan deskundigen, bestuurders en verlichte afgevaardigden.

Democratische Lente kiest voor democratie.

De beweging Democratische Lente is geen politieke partij. We zijn een groep gelijkgestemden en spannen ons in om de discussie en de reflectie over democratie te bevorderen en te verdiepen. Initiatiefnemer en voorlopig woordvoerder is Hein Westerouen van Meeteren.

Interviews en vragen op info@democratischelente.nl

Sloop & Opbouw

I.

Het is tijd de democratie te renoveren door haar tot in de wortels te vernieuwen en aan te passen aan de 21ste eeuw. Eerst moet gesloopt worden. Dan wederopgebouwd.

De Nederlandse democratie werkt niet meer goed. Het is een oud en verwaarloosd gebouw geworden. Het systeem stamt uit de 19^e en 20ste eeuw en is verrot, verroest en vastgelopen.

Het kiezen van de volksvertegenwoordiging verloopt bij elk verkiezing slechter. Het bouwen van een coalitie is een moeizame, stroperige opgave. Peilingen zijn onbetrouwbaar en nietszeggend geworden. Kiezers veranderd in politieke migranten: ze verlaten massaal hun vaste politieke honk en zoeken naar een aanvaardbaar politiek onderkomen. Zwevend kiezen is doodnormaal.

Het verval is overal zichtbaar en voelbaar. Partijen functioneren niet meer en politici behoren tot de meest gewantrouwdde en gehate beroepsgroepen. Men ziet "Den Haag" als een slangenkuil, een afgesloten kaasstolp en/of een kartel tegen de burger.

Dit manifest roept op tot demontage van het gebouw om daarna tot renovatie over te gaan.

De voornaamste redenen om te slopen

1. De betrouwbaarheid van partijpolitici

De ouderwetse, 19^e eeuwse en begin 20ste eeuwse politici met een solide wereldbeschouwing, een overtuiging of een missie zijn vrijwel uitgestorven. Ze waren rotsen in de branding, bedachtzaam in hun overtuiging.

Vanaf half 20ste eeuw en begin 21ste eeuw hebben sluipenderwijs nieuwe typen politici de plaatsen ingenomen van de traditionele volksvertegenwoordigers: berekenende mannen en vrouwen die een soms korte periode "in Den Haag" zien als een mooie tussenstap in de carrière. Behendige persoonlijkheden die het spel tactisch spelen. Machiavelli is hun bijbel ("Il Principe"). Er is massale kritiek. Politici zijn **te veel** met hun eigenbelang bezig en vergeten vaak voor wie en door wie ze zijn gekozen. Ze sluiten als het uitkomt deals met bevriende bedrijven of organisaties en het komt voor dat die bedrijven dan worden bevoordeeld. Corruptie en

witteboordencriminaliteit hangen als duivelen rond de politiek en politici. Het riekt naar bederf. Een groot deel van de *demos* heeft weinig tot geen vertrouwen meer in hen. Voelt zich niet serieus genomen en niet gehoord.

2. Het ego van partijpolitici

Veel politici maken de indruk aan lichte tot zware vormen van persoonlijkheidsstoornis te lijden. Symptomen van narcisme, borderline en egocentrisme zijn veelvuldig zichtbaar. Publieke aandacht is voor velen van hen een noodzakelijke voorwaarde om eigenwaarde te ervaren en te bestaan. De pers te woord staan, in de spotlights staan, ze lijken vormen van emotioneel voedsel. Zonder deze persoonlijke aandacht, zonder het applaus, zonder de camera's treden onthoudingsverschijnselen in. Partijpolitici strijden dan ook vaak onderling om aandacht in de media. Binnen partijen kan deze strijd tot onaangename situaties leiden. De gretigheid waarmee politici publieke aandacht trekken ("aandachtsjunks") leidt tot een bederf van de publieke ruimte. Politiek wordt *showbusiness*. Het zichzelf verhogen door de ander te vernederen is bonton geworden. De taal wordt platter, verruwt en de persoonlijke rivaliteit neemt toe. Het toneelspel van elkaar vliegen afvangen, belachelijk maken, uitschelden, beschuldigen en demoniseren is prominent geworden, en bereikt een hoogtepunt gedurende de verkiezingsstrijd.

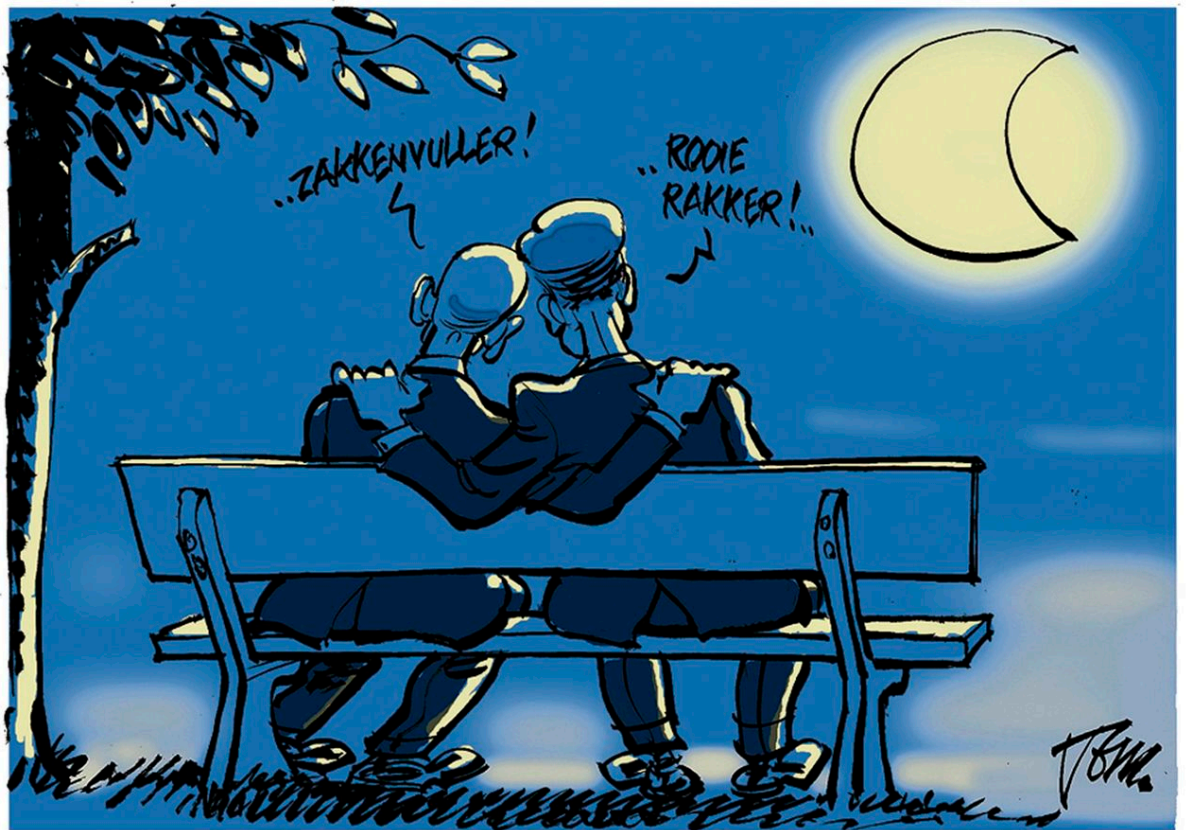
De burger betaalt de prijs van een verziekte politieke atmosfeer. De burger voelt weerzin. De burger keert zich dan ook tegen de politici en hun partijpolitiek.

3. De kloof

De laatste jaren spreken meer en meer commentatoren en opiniemakers van "de kloof" tussen het volk en de bestuurders. Volksvertegenwoordigers behartigen niet meer de belangen van het electoraat en bestuurders vormen met elkaar een semi-gesloten bastion waarin nieuwe mensen en geluiden vrijwel geen kans maken. Sommige commentatoren spreken van een kartel. Of van een gesloten kaste.

Met de *Brexit* en de verkiezing van President Trump in het geheugen is het niet moeilijk te duiden welke ingrijpende gevolgen deze kloof veroorzaakt. De burger pikt het niet meer dat bestuurders oncontroleerbare deals sluiten met vrienden uit het bedrijfsleven, op kosten van de belastingbetaler privéfeestjes geven, geen belangstelling tonen voor de noden van de man en vrouw in de straat, een taal spreken die niet te begrijpen is en te vaak betraapt worden op corruptie en vriendjespolitiek. Democratische controle is uiterst moeilijk geworden en de pers sluit meer en meer een verbond met het zittende bestuur. Zowel op lokaal, landelijk als Europees niveau. Een journalistiek-politiek complex is ontstaan.

4. Stemmen wordt zinloos

De grootste klacht die we om ons heen horen over de representatieve democratie in Nederland is: gebroken beloften. De beroemde 1000 euro van Rutte. De bescherming van zwakkeren door de PvdA. De AOW-leeftijd van Wilders. De gekozen burgemeester van D66. De Veiligheid en het Recht en de Orde van de VVD. Van al die beloften komt een miniem stukje tot realiteit. Het meeste van de mooi geformuleerde verkiezingsbeloften verdwijnt in de vergetelheid. Door coalitievorming en het schaakspel van de formatie ontstaat een regeerakkoord dat vlees noch vis is. Beloften verdampen zodra de stem is afgegeven in het stembokje.

Politici beweren dat de compromissen en afzwakkingen van de akkoorden onvermijdelijk zijn in een systeem waarin politieke minderheden in samenwerking tot een vergelijk moeten zien te komen. De vraag is of dit verweer

klopt. Een toezegging hoeft niet automatisch gebroken te worden in een coalitie. Een belofte kan namelijk niet gebroken worden als hij niet is gemaakt. Niemand verplichtte Mark Rutte om die 1000,- euro te beloven. Alleen zijn campagnefanatisme en zijn ambitie om te winnen noopten hem tot het doen van dit soort onrealiseerbare beloften. Dat willen winnen en de ander uitschakelen is onderdeel van de ziekte. De loze beloften dus ook. En de ziekte is epidemisch geworden.

De kiezer voelt zich bijgevolg belazerd. Niets is zo ontmoedigend en teleurstellend als het stemmen voor een politicus met een goed verhaal vol aantrekkelijke vergezichten en appetijtelijke ideaalbeelden om twee jaar later te moeten constateren dat al die woorden en beelden gebakken lucht waren.

Niets is zo vernederend als belazerd worden, niet gehoord worden, aan het lijntje gehouden worden, geminacht worden. En gebruikt worden als stemvee.

5. Het verval van de politieke partij

In 1848 ontstond ons huidige politieke systeem. Weliswaar zonder politieke partijen, maar wel met een beginnende en krachtige volksvertegenwoordiging en politiek verantwoordelijke ministers. Een hele stap vooruit na het

autocratische bewind van het Koningshuis in de jaren ervoor. Alles werd vastgelegd in een Grondwet die tot op de dag van vandaag betekenis heeft.

Volksvertegenwoordigers werden in districten gekozen door mannen die een zekere educatie moesten aantonen en een zeker bedrag aan belasting moesten betalen. Dat heette *census-kiesrecht*.

Sommige van die mannen waren liberaal van overtuiging, anderen Protestants of Katholiek en weer anderen sociaalvoelend. Dus ze hadden wel degelijk een politieke kleur, die mannen, en in de volksvertegenwoordiging zag je gelijkgestemde zielen samen opstomen om hun ideeën en plannen verwezenlijkt te krijgen. Ze vormden gelegheidscoalities.

So far so good.

Om hun ideeën extra kracht bij te zetten en een vuist te maken richtten eind 19^e eeuw groepen mannen diverse politieke partijen op. De eerste partij was de Anti Revolutionaire Partij (ARP), in 1879 opgericht door de Heer Abraham Kuyper. Hij wilde als goed Christen de verderfelijke ideeën van de Franse revolutie bestrijden en bracht daarom een groot aantal gewone mensen samen ("Kleine Luyden") in een politieke partij. Er zouden nog velen volgen: Liberalen, Socialisten, Katholieken, later Democraten, Radicalen, Communisten en meer.

Op dit moment, in 2016, staan er 81 partijen geregistreerd bij de Kiesraad om mee te doen aan de verkiezingen van maart 2017. Een bonte verzameling. Het curieuze is dat politieke partijen geen wortels hebben in de Grondwet. Alleen artikel 8 is van toepassing: vrijheid van vereniging en vergadering. Ze zijn spontaan ontstaan en zijn steeds meer het politieke landschap gaan domineren. Ze hadden aanvankelijk een functie: ze brachten mensen samen om gezamenlijk voor een ideaal te strijden, ze zetten mensen in vertegenwoordigende lichamen, in besturen en raden, en ze vormden op een gegeven moment na verkiezingen de coalitieregeringen. Maar de ontwikkeling van het staatsbestel op basis van partijen volgde een eigen route, los van de grondwet.

Hen afschaffen behoeft dan ook geen grondwetswijziging. Alleen de kieswet heeft enige aanpassing nodig.

Voor de laatste 30 jaren zijn de politieke partijen in verval geraakt. Waren het aanvankelijk de kiesverenigingen die kiezers samenbrachten om eendrachtig te knokken, in de loop van de laatste decennia lukte dat niet meer. Ze werken eerder remmend op de democratie dan bevorderend. In het begin waren ze het kanaal waarlangs zoiets als de "volkswil" in het vertegenwoordigende lichaam gebracht kan worden. De laatste jaren blokkeren ze de volkswil en isoleren ze zich van het volk. Ze vormen een scheidswand tussen de kiezer en het bestuur van het land.

De verschijnselen van verval zijn talrijk:

- Het woord *partij* is op zichzelf al dubieus. Partijen zijn meestal tegenover elkaar staande deelnemers aan een conflict of debat. Advocaten spreken graag van partijen en wederpartijen. Of van contractspartijen. De tegenstelling en de competitie zitten er al ingebakken. Het woord partij zet aan tot tegenstelling en escalatie. Contrasten zijn overigens heel gezond. Een wereld zonder verschillen is doodsaaï en staat stil. Maar het jezelf opsluiten in

een eigen sekte met een eigen gelijk en de verbinding met de andere kant waar mogelijk verbreken is niet goed voor de democratische gezondheid. We moeten met elkaar in gesprek blijven.

- Om in een partij zichtbaar en kansrijk te worden moet je aan een partijcarrière werken. Dat wil zeggen eerst lid zijn van de jeugdafdeling, dan in tal van commissies en besturen plaatsnemen, politiek assistent worden van een kamerlid of minister. Pas dan ontstaan kansen op de lijst te komen. Kort gezegd moet je in het gevlug komen van de partijleiding. Je moet je plekje verdienen in de partijorganisatie en als beloning word je op een gegeven moment gekandideerd. Het resultaat is dat onze representatieve politici eerder partij-loyaal zijn dan kiezers-loyaal. Ze vertegenwoordigen immers niet hun achterland of electoraat, maar hun partij waaraan ze hun carrière te danken hebben.
- De lijst die aan de kiezer aangeboden wordt bestaat in dit licht uit voor het electoraat volstrekt onbekende mensen. Logisch, het zijn de partijtjgers en tijgerinnen. Ze staan op de lijst doordat ze door het partijbestuur en partijleiding zijn uitgekozen. De uitverkorenen. Hoewel de PvdA anno 2016 haar best doet dit te doorbreken met een open lijsttrekkersverkiezing, is dit grosso modo de teneur. De kiezer kent meestal maar een paar topmensen van de lijst, meestal bekende politici of bewindslieden. Dus op die mensen komen de stemmen terecht, de rest glijdt met de lijsttrekkers (en –duwers) de Tweede Kamer binnen. Als volstrekt onbekenden van het electoraat. Dit heeft niets meer met *volks*vertegenwoordiging te maken.
- De partij begint als organisatie meer en meer het karakter van een sekte te vertonen. Een gesloten organisatie met een ons-kent-ons mentaliteit. De club heeft een opvallende vlag, een kleur of een logo. De partij is een merk. Aan de top staat vaak één bejubelde Leidersfiguur, omgeven door secondanten. De Leider heeft het laatste woord als het gaat om

partijprogramma en verkiezingslijst. Hij (of soms zij) staat in de spotlight en koestert zich in alle mediale aandacht. Bij sommige iets progressievere partijen bestaat er nog een commissie die de kandidaten selecteert, screent en in volgorde neerzet, maar bij andere, vaak grotere partijen is het een kwestie van de macht hebben. Op de lijst komen is dan het resultaat van uitgekozen worden door de leiding.

- Het meest weerstand opwekkende van het partijsysteem is de bestuurlijke beslotenheid. De enige mensen die toegang hebben tot 's lands vertegenwoordiging en bestuur zijn immers de actieve leden van een politieke partij (in Nederland is volgens G. Voerman van de DNPP 2.2% van de bevolking lid van een partij). Zij vormen maar een fractie van de bevolking. Zij bepalen wie burgemeester wordt, wie minister wordt, commissaris, parlementariër of lid van een adviesraad. Het is dus een gezellig onderonsje. Ook hier geldt: zorg dat je goed ligt bij de *powers that be*. Zorg voor je connecties en maak vrienden in de partij. Dan is je bedje gespreid. Het doet Oost-Europees aan. Je ziet hierdoor steeds dezelfde koppen terugkeren, nu eens als volksvertegenwoordiger, dan weer als minister of staatssecretaris, daarna als commissaris, voorzitter van een belangenclub of lid van een adviescommissie. De partij zorgt voor je, mits je loyaal bent, geen al te kritische noten kraakt en vooral de partijleiding te vriend houdt. Het resultaat is, democratisch bezien, desastreus. Politieke partijen en het eraan gelieerde landsbestuur hebben zich volkomen losgeweekt van de samenleving en de mensen die erin leven. Van de gewone man en vrouw, zoals het in het hedendaags heet. Bestuurders hebben hun eigen jargon, uniform, gewoonten, feestjes, clubjes en subcultuur. Ze vormen een sekte, een clan, een besloten circuit van elkaar benoemende en informerende, elkaar in standhoudende clubleden. Ook al verschillen de partijen van elkaar als het gaat om ideeën en

politieke oriëntatie, als bestuurlijke bovenlaag zijn ze aan elkaar gelijk. Het volk, de *demos*, voelt zich steeds pijnlijker buitengesloten en protesteert met proteststemmen harder en scherper tegen de arrogantie en zelfingenomenheid van de machthebbers. Helaas doet ook het merendeel van de (parlementaire) pers mee. Vaak zijn het oud-politici, of juist vice versa: voormalige journalisten die de politiek of de politieke voorlichting ingaan. Weer dezelfde gezichten, weer dezelfde rituele dansjes. In Amerika en Engeland, waar min of meer dezelfde ontwikkelingen gaande zijn, heeft dit al geleid tot verbijsterende verkiezingsresultaten. Ons land zal zeker volgen.

De politieke partij is uitgespeeld in de eerste helft van de 21ste eeuw. De postkoets en de telegraaf hebben het loodje gelegd, de partijen zullen het ook doen.

De Opbouw

De Renovatie van de Democratie

II.

De schrik zit erin. Het populisme rukt op. De roep om revanche op de elite is overal hoorbaar. Geef Nederland terug aan de Nederlanders, is het devies. De gevestigde orde knijpt hem. Wat nu?

In dit pamflet serieuze suggesties om de democratie te renoveren en het land te redden uit de handen van de populistten.

De grootste weerzin bij een groeiend electoraat is de zelfingenomen en niet-luisterende houding van wat "de elite" wordt genoemd. Bedoeld worden bestuurders, politici, hoge ambtenaren, gevestigde journalisten, leden van adviescommissies en colleges en hun woordvoerders. Men luistert niet, men denderd maar door, is de klacht.

Stelling: Democratie kan niet bestaan zonder een luisterende overheid, een open bestuur en een onafhankelijke pers. Sterker nog, het woord democratie vertaald uit het Grieks betekent letterlijk heerschappij door het volk. Het volk (de *demos*, de *populus*) die de

koers uitzet. In die zin hebben we in Nederland nog nooit een échte democratie gekend.

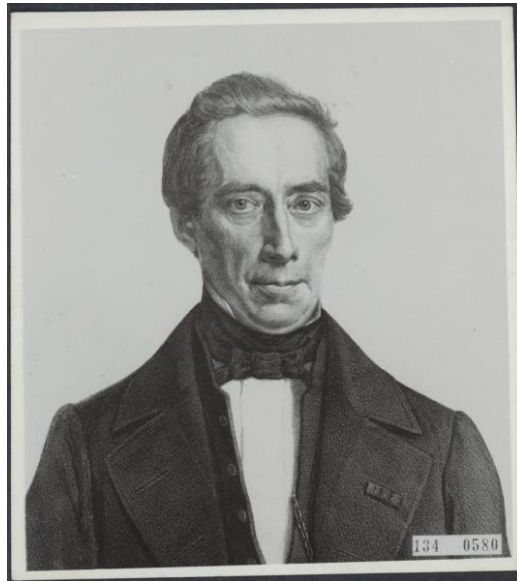
Vanaf 1848 is de democratie vanuit de aristocratische bovenlaag in fasen neergedaald op de bevolking. Eerst de heeren van goeden huizen, de "gegoede burgerij", die mocht meebepalen en stemmen. Later kwam het algemeen mannenkiesrecht. Nog weer later het vrouwenkiesrecht. Eind 20ste eeuw kenden we algemeen kiesrecht voor alle 18-plussers.

De gekozenen zijn een speciale groep. Hoger opgeleiden domineren. Zij zijn meestal goed onderlegd, en achten zichzelf in staat het volk op doelmatige wijze te vertegenwoordigen. Ze zijn verenigd in politieke partijen.

In deze 21ste eeuw is deze 19^e eeuwse en 20ste eeuwse aanpak aan het bezwijken. Aanzienlijke delen van de bevolking voelen zich meer en meer in de steek gelaten. En uiten dat bovendien makkelijker dan eerder. Vanaf de eeuwwisseling is het geluid in toenemende mate waarneembaar. Grootste klachten: beloften worden gebroken en de gekozenen vormen een gesloten kaste. Sinds Pim Fortuijn is deze situatie een groeiende bron van spanning tussen burger en landsbestuur. Men spreekt over De Kloof. Referenda moeten dit repareren. Of nieuwe partijen. Of nieuwe stemmethoden en andere politici.

De vraag is of al deze maatregelen genoeg zijn.

Misschien moet het systeem zelf eens onder de schop.

De eerste stap: terug naar de essentie

Thorbecke wenste de soevereiniteit (politieke macht) bij het volk te leggen, niet bij het bestuur. Daarom kreeg de volksvertegenwoordiging een wetgevende en daarmee besturende bevoegdheid. De regering moest die wetten slechts uitvoeren (uitvoerende macht).

Het principe van de *volkssoevereiniteit* is in de 21ste eeuw verflauwd, ja, bijna afgestorven. Het zijn de politieke partijen die de soevereiniteit hebben overgenomen. Het wordt door sommige commentatoren de *partitocratie* genoemd. Politieke partijen bepalen alles: wie komt er in het parlement, wie wordt bestuurder, wie wordt minister, wie premier. De kaste van partijpolitici heeft de macht overgenomen.

Thorbecke heeft dit nooit gewild.

Om dit te herstellen moeten we eerst een stap terug maken naar het pure Thorbeckiaanse principe. De *Volkssoevereiniteit*. "Wir Sind Das Volk". De volksvertegenwoordiging moet haar naam gaan waarmaken.

Dit betekent dat we het systeem moeten ontdoen van alle autoritaire, despotische, aristocratische en ondemocratische elementen. Het betekent ook dat we het systeem zodanig moeten verbouwen dat elke kiezer in

Nederland het gevoel heeft er iets toe te doen. Erbij te horen. Dus ook werkelijk invloed uit te oefenen. Gelukkig is het geen 1848 meer en kunnen we Thorbecke helpen met een weergaloos sterk instrument: de *Informatie en Communicatie Technologie*, de ICT.

We schetsen drie scenario's:

- a) De korte termijn haalbare variant, uitgaande van de bestaande systemen en regels. Daarvoor hoeft dus weinig regelgeving worden veranderd. Het is de democratische **kiesverenigingsvariant**.
- b) De middellange termijn **krachtige variant**: het systeem ondergaat grondige revisie waarbij nieuwe wetgeving onvermijdelijk is.
- c) De lange termijn **radicale variant**: het systeem gaat geheel op de schop en wordt vervangen door een werkend, hyper-democratisch alternatief. De Grondwet moet dan stevig herzien worden.

a) **De kiesvereniging vervangt de politieke partij**

De politieke partij verdwijnt als sekte. Dat is fundamenteel. Het liefst door een verbod op partijvorming.

De bestaande partijen houden in ieder geval op zich te gedragen als gesloten, in zichzelf gekeerde clubs.

We keren terug naar de basis van 1848 en maken dan een stap *back to the future*, naar 2017. Het betekent dat veel gewoon kan blijven zoals het is. Er kunnen kandidatenlijsten aangeboden worden aan het electoraat. Lijsten van individuele kiesgerechtigde burgers met hun eigen namen, precies zoals het nu -volgens de kieswet- gebeurt. Met één fundamenteel verschil: nummer 1 is evenveel waard als nummer 45. Er zijn geen lijsttrekkers meer. Iedere naam op de lijst is evenveel waard.

Wettelijk is er geen belemmering. De kieswet spreekt reeds van kandidatenlijsten (afdeling V). Niets hoeft qua wetgeving te veranderen.

Hoe die lijsten tot stand komen laat de wet aan de kandidaten. Het kunnen verenigingen zijn (iets anders dan partijen) of samenwerkende burgers met een gemeenschappelijke wereldbeschouwing. Of losse individuen. De kieswet stelt wel als voorwaarde dat men een statutaire vereniging moet zijn om een aanduiding (een naam) te mogen dragen:

Artikel G 1

- **1**Een politieke groepering die een vereniging is met volledige rechtsbevoegdheid kan aan het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer schriftelijk verzoeken de aanduiding waarmee zij voor die verkiezing op de kandidatenlijst wenst te worden vermeld, in te schrijven in een register dat door het centraal stembureau wordt bijgehouden. De verzoeken die zijn ontvangen of aangevuld als bedoeld in [artikel 4:5, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht](#), na de tweeënveertigste dag voor de kandidaatstelling, blijven voor de daaropvolgende verkiezing buiten behandeling.

Nog steeds is dit geen politieke partij, maar een rechtspersoon (vereniging) met een eigen naam. De rest heet eenvoudig Lijst Nummer ... (in te vullen).

Iedere kandidaat probeert op eigen kracht het parlement in te komen en de overheid faciliteert de verkiezingsstrijd. Te denken valt aan een boekwerk met kandidaten. Om het geheel werkbaar te houden zullen waarschijnlijk meerdere voorverkiezingen (*primaries*) gehouden moeten worden. Alleen zo komt men tot een steeds kleiner aantal kandidaten. Een soort afvalrace, waarbij te leren valt van tv programma's als *The Voice of Holland*. Dat wordt dus heel wat spannender dan de *usual suspects* die nu steeds opnieuw het verplichte partijverkiezings-theaterstuk opvoeren.

De lijsten kunnen aan dezelfde eisen worden gebonden als de huidige lijsten. Met de kiesraad als bewaker. De representatieve (vertegenwoordigende) democratie blijft daarmee wel overeind. Dus ook een vorm van coalitievorming om tot een kabinet te komen. De regering (het kabinet) komt tot stand door het aldus gevormde parlement onder leiding van een onafhankelijke formateur. *One man one vote*, en de meerderheid beslist over de samenstelling van de regering. Ook op provinciaal en gemeentelijk niveau kan dit model werken, met de kanttekening dat daar de noodzaak tot vernieuwing minder dringend is. Plaatselijke partijen ontmoeten

in de regel minder weerstand dan landelijke partijen en zijn beter geworteld in de bevolking.

Een andere -meer radicale- variant is een *gekozen formateur* die later de Minister-President wordt. Hij of zij formeert vrijelijk een kabinet van (vak)ministers en gekozen politici.

Als extra directe-democratische toevoeging in deze variant kunnen **referenda** ingezet worden als noodrem op parlementaire besluiten die grote tegenzin oproepen bij de bevolking. Daaraan kunnen eisen worden gekoppeld van een minimum aantal handtekeningen en een minimale opkomstdrempel. Dit is een kwestie van (nieuwe) wetgeving of wetswijziging.

Fracties bestaan in elk geval niet meer. Dus ook geen fractiediscipline. Wel kunnen gelegenheidscoalities ontstaan, geclusterd rond actueel spelende thema's. Elk kamerlid opereert immers zonder last, dus geheel op eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van zijn of haar electoraat. Naar eigen inzicht. Daardoor kan elke parlementariër bij elk nieuw vraagstuk, bij elk nieuw wetsvoorstel, bij elk amendement of beleidsvoorstel een eigen houding bepalen. Het ligt voor de hand dat hij politieke kompanen zoekt, collega's met wie hij samen voor meer body kan zorgen. Goed onderhandelen is daarbij een vaardigheid die kan helpen. Hoofdelijke stemmingen bepalen ook hier of iets wordt aangenomen of afgewezen.

b) Grondige revisie van het systeem

De *krachtige* variant gaat verder. Het fundament van Thorbecke blijft weliswaar nog steeds overeind staan, maar de renovatie is ingrijpend. Een mengsysteem tussen *indirecte* en *directe democratie* ontstaat.

De tussenlaag van beroepspolitici wordt in deze variant nog minder voelbaar. De directheid van de democratie neemt toe, en de representatie neemt af.

De basisveronderstelling van deze variant is de democratie zoals in Griekenland is ontstaan. Een democratie gebaseerd op een volksvergadering (*ekklesia*) waarin iedere stemgerechtigde burger aanwezig mocht zijn en iedereen spreekrecht had (*isegoria*). Doordat werkelijk iedereen die aanwezig was het woord mocht voeren werden het ietwat drukke, maar ook levendige beraadslagingen. Het ging over alles: belasting, publieke diensten, oorlog of vrede, benoemingen. Een roulende uit de vergadering gekozen raad van 500 voerde tegen een aanvaardbare wedde de besluiten uit (*de Boulè*). Athene geldt als inspiratiebron voor daadwerkelijke democratische besluitvorming. Hoewel maar een gedeelte van de bevolking stemgerechtigd was (alleen volwassen mannen die geen slaaf waren), was het model van uitzonderlijke waarde:

geen gekozen representanten meer, maar ieder mocht spreken, ieder had gelijke rechten, ieder had toegang tot de vergadering.

Het Zwitserse systeem van referenda heeft gelijkens met de Atheense variant.

In de 21ste eeuw is het mogelijk geworden het model van de klassieke Atheense democratie serieus te nemen en uit te bouwen, te moderniseren, derhalve aan te passen aan de huidige tijd en met communicatietechniek te vervolmaken. De volksvertegenwoordiging werkt dan als een volksvergadering. Maximaal 100 tot 200 mensen mogen roulerend aan de vergadering deelnemen, en een rechtvaardig selectie criterium bepaalt wie toegelaten wordt. Dat kan een bijzonder belang bij het onderwerp zijn, maar ook het lot kan bepalen wie toegang krijgt.

David van Reybrouck heeft dit systeem al geïntroduceerd in zijn G1000 model. In Nederland bekend onder de naam "Burgertop" (zie D. Van Reybrouck, *Tegen Verkiezingen*, 2013). Een groep willekeurig gekozen burgers vergadert intensief over politieke en sociale vraagstukken en hun beleidsadviezen beïnvloeden de komende jaren het beleid.

Het is interessant in dit verband te leren dat de representatieve democratie aanvankelijk niet werd gezien als een volwaardig democratisch systeem. Vroeg-democratische denkers als *De Tocqueville* en *Thomas Jefferson* zagen de vertegenwoordigende tussenlaag als een in principe aristocratische regeringsvorm. Het volk werd niet geacht de talenten en vermogens te bezitten om het land verantwoord te besturen. Daarom moesten de hoogopgeleide en welvarende burgers het maar gaan doen in zijn plaats. Het volk mocht hooguit op iemand stemmen, maar dat was het dan ook wel. Tot op de dag van vandaag wordt deze vorm van democratie gehanteerd.

In het scenario b), de revisie van de democratie, kan dus geëxperimenteerd worden met nieuwe vormen van besluitvorming, van verkiezingen, van directe electorale invloed op het landsbestuur. Het *Genootschap van Burgemeesters* is anno 2016/17 al bezig met deze experimenten en zoekt naar

systemen om burgers directer te betrekken bij het gemeentelijke beleid

(zie: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/04/11/laat-de-burger-er-nou-ook-eens-over-meepraten-1607623-a1141978>).

Even interessant, en ook opmerkelijk, is het streven van burgemeesters om "Code Oranje" in te voeren. Hiermee wordt een renovatie van de plaatselijke democratie beoogd in de richting die ook dit pamflet propageert. We citeren:

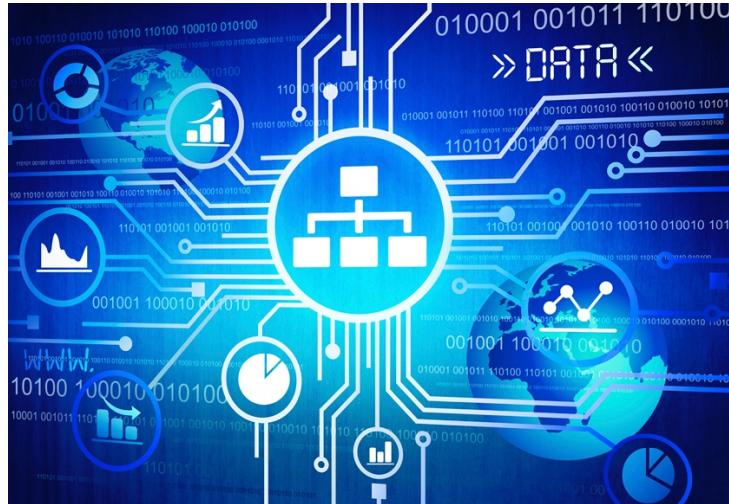
"Nieuwe democratie: dit is ons appèl

Code Oranje: "Herontwerp de democratie - in hoog tempo en gebruik daarbij de aanwezige kracht uit de samenleving. In de nieuwe democratie krijgen ideeën, kennis en initiatieven uit de samenleving de ruimte, denken we in oplossingen en proberen we die uit. Zeggenschap organiseren we in wisselende en gevarieerde vormen, die passen bij de aard, de omstandigheden en de schaal van het vraagstuk. Van buurt en dorp tot en met 'Den Haag' en 'Brussel'. Nieuwe democratie steunt op lerend vermogen, lef, vertrouwen en (ieders) betrokkenheid. Denken en analyseren gaat samen met doen en experimenteren. De nieuwe democratie is een harde noodzaak. Onze huidige democratie stagneert door gebrek aan legitimatie, oplossingsgerichtheid en vertrouwen. Dit zorgt voor onvrede en zelfs voor maatschappelijke polarisatie. De nieuwe democratie biedt nieuwe vooruitzichten. We zien in organisaties, buurten en steden steeds meer voorbeelden van maatschappelijke democratie en burgerzeggenschap. Burgers hebben de behoefte én de vaardigheden om hun omgeving te beïnvloeden en (mee) te sturen. Daar waar dit gebeurt ontstaat vertrouwen en nieuwe inspiratie."

Bron: <http://www.burgemeesters.nl/content/pleidooi-voor-nieuwe-democratie#.WGV3h7bhCV4>

Het opmerkelijke en hoopvolle van deze ontwikkeling is dat op plaatselijk en regionaal niveau al onnoemlijk veel gebeurt op het niveau van democratische vernieuwing. Er zijn gewaagde en baanbrekende initiatieven en experimenten. De landelijke politiek kan hierbij aansluiten. Een zwaarwegende voorwaarde is dan wel dat politieke partijen moeten ophouden partijtje te spelen. Partijen moeten zich gaan inzetten als ware kiesverenigingen om zoveel mogelijk burgers te betrekken bij

de politieke besluitvorming. In beleidsjargon heet dit 'draagvlak zoeken'.

c) Radicale hervorming

De meest ingrijpende aanpak is die van totale sloop en wederopbouw. Een democratie gebaseerd op direct-democratische principes en uitgevoerd en vormgegeven door de meest geraffineerde ICT-technieken. Hoewel het een utopie lijkt is het zeker voorstelbaar dat de burger letterlijk aan de knoppen komt te zitten. De elektronische infrastructuur, de methodiek en de systemen kunnen het nu al aan (2017). De stemkastjes komen dan bij de kiezers thuis te hangen, en worden op de smartphone gedownload als app.

Het is in dit scenario feitelijk een doorlopend referendum. Elk onderwerp wordt in begrijpelijke termen voorgelegd aan de kiezer en bij een wettelijk bepaald opkomstpercentage (of liever: button-percentages) wordt geteld wat de meerderheid wil. Vragen aan de kiezer hoeven in dit beeld niet meer digitaal te zijn (slechts een ja of een nee-antwoord), er kunnen meerdere scenario's en varianten worden geschetst en ook deelaspecten worden voorgelegd.

Er zal, ook in de meest radicale variant, altijd een bestuurlijk apparaat moeten bestaan die de stemmingen voorbereidt, uitvoert en verwerkt. Dat apparaat moet 100% integer en betrouwbaar zijn, eigenlijk zonder enige kleur of visie opereren.

De democratie is in deze variant een gigantisch elektronisch systeem dat verbonden is met elke kiesgerechtigde inwoner van een bepaald gebied.

In een mum van tijd kan de "volkswil" elektronisch gepeild worden. Een tussenlaag van vertegenwoordigers is in dit scenario niet nodig en dus afwezig. Het is een "kiezer-systeem", niets zit tussen hen in.

Uiteraard zal een stemming in fasen moeten verlopen. Eerst zullen gesprekken moeten plaatsvinden, discussies en informatieronden. Pas op het moment dat genoeg aandacht besteed is aan voorlichting, feiten, visies en standpunten kan de burger een weloverwogen stem laten horen via de stemknop.

Zo stuurt de kiezer dan het schip van staat. De kiezer neemt de strategische besluiten, de logistieke en operationele taken kunnen worden uitgevoerd door gesalarieerde overheidsdienaars die expertise bezitten en stuurmanskunst.

Hiermee komen we terug op het schip van staat: de kiezer (het volk) is de kapitein, hij staat op de brug met zijn verrekijker en zet de koers uit via het stelsysteem. Aan het roer staan de stuurlieden die weten wat navigeren is en in staat zijn het schip langs gevaarlijke stromingen en rotsen te leiden. In de machinekamer staan de mecaniciens en technici die zorgen dat de machinerie goed draait en op tijd gerepareerd wordt.

Op deze manier is er een goed draaiende en waarachtige democratie actief.

Wat betekent dit alles voor maart 2017?

Democratische Lente roept *niet* op om *niet* te gaan stemmen. De invloed van de stemmer moet altijd voelbaar zijn. Aanbevelingen:

1. Stem op de meest open en democratische partij. Geen stem aan elitaire bestuurders en partijen die de afgelopen jaren bewezen buiten de realiteit van het electoraat te staan.
2. Overweeg te stemmen op de partij van niet-stemmers (www.niet-stemmer.nl), maar hou het democratische debat in ere!
3. Stem strategisch: kijk goed naar de tendensen en voorspellingen en stem op een partij die de macht van de heersende kaste kan doorbreken. Op een dynamische en kritische partij, die ervoor waakt niet zelf weer een sekte te worden.
4. Doe mee aan Democratische Lente. Organiseer debatten, gesprekken, ontmoetingsbijeenkomsten en fora in je eigen omgeving. Laat duizend democratische bloemen bloeien.
5. Blijf vrolijk en laat je niet kleineren door de intimidaties van bestaande politieke machten. Blijf eigenwijs en altijd bereid tot gesprek. Hou je hoofd koel, maar sla soms met de vuist op tafel.

SAMEN BOUWEN WE AAN EEN DEMOCRATIE.

LET'S MOVE*ENJOY*HAVE A GOOD TIME*WORK*TALK!